

Ընկերն ու ձագեր տակը ճըզմեր է:
 Աչքը մութ կոխեց սըրտին կըսկիծէն,
 Վայ իմ արեւուս՝ ըսաւ ինքնիրեն.
 Այս ինչ փորձանք էր որ դըլխուս եկաւ.
 Խօսք մըտիկ չընել տեսար ինչ ըրաւ.
 Բայց որոն ալ մըտքէն կանցնէր
 Որ Խըլուրդէն խելք մը լըսուէր: —
 Եթէ դուն, ըսաւ բոյնէն Խըլուրդը,
 Չարհամարհէիր այն իմ խորհուրդը,
 Կըհասկընայիր որ բոյնըս տունըս
 Դեսնի տակ շինել է իմ բնութիւնըս.
 Ուստի գըտուելով արմատներուն մօտ,
 Լաւ գիտեմ ծառին ողջն ու հիւանդոտ:

ՔՈՒԼՈՎ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Հ Ա Ր Յ Ա Ս Է Ր Ե Ի Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն .

Հ. Ծնորհաւոր նոր տարի, Ծիածան.
 Ծ. Ամէն տարի բարով հասնիք, հարցասէր
 եղբայր:
 Հ. Ի՞նչ նոր լուր կայ ազգային.
 Ծ. Ոչինչ.
 Հ. Ի՞նչպէս ոչինչ. միթէ Տաճկաստանի,
 Ռուսաստանի, Պարսկաստանի եւ ուրիշ տե-
 ղերու Հայոց մէջ գիպուած մը չկայ գիտնա-
 լու արժանի, կամ անկից խելք սովորելու
 խրատ առնելու բան:
 Ծ. Դիպուածներ շատ կպտամուին, լուրեր
 շատ կլսուին, բայց մխիթարական լուր գը-
 րեթէ ամենեւին. մինչդեռ իմ փնտռածս եւ
 քու հարցուցածդ գիտեմ որ մխիթարական
 լուրերն են եւ ոչ թէ տրտմականները:
 Հ. Այդ իրաւ է:
 Ծ. Ուր որ մեր ազգէն մարդ կգտնուի եւ
 տեղւոյն լուրերը մեզի կհասցընէ, գրեթէ
 ամէնն ալ տրտմական ու ցաւալի լուրեր
 են, որոնք չիմանալը եւ չլսելը թերեւս

շատերուն աւելի օգտակար է. օրինակի հա-
 մար, ինչ օգուտ այսպիսի լուրերէն թէ այս
 ինչ ընկերութիւնը փակուեր ցրուեր է, այն
 ինչ դպրատունը կործաներ փակուեր է, այս
 ինչ գեղին կամ քաղաքին մէջ մեծ կռիւ ու
 երկպառակութիւն եղեր է, այն ինչ եկեղե-
 ցականը խայտառակուեր պատժուեր է, այս
 ինչ աշխարհականը իւր ազգութիւնը ուրա-
 ցեր է, եւ այլն եւ այլն եւ այլն:

Հ. Եւ միթէ կարելի չէ այնպիսի գիպուած-
 ներէն եւս խրատ առնուլ եւ խելք սովորիլ.

Ծ. Այո. բայց որովհետեւ խրատէն աւելի
 լքումն եւ վհատութիւն կըբերեն լսողին, եւ
 ազգին մէջ վհատութեան առիթները ար-
 դէն չափազանց շատ են, ինձի կերեւի թէ
 այնպիսի վհատեցուցիչ լուրեր տալը կամ
 հրատարակելը ազգային յառաջադիմու-
 թեան մեծ վնաս ընել է: Եթէ ամենայն օրա-
 գիրք եւ լրագիրք այս կարծիքէս չեն, ամե-
 նեւին չեն մեղադրուիր. ի հարկէ իրենք ալ

պատճառներ ունին տարբեր կերպով մտածելու եւ գրելու. բայց մեք եւս մեր ազատութիւնը կպահանջէք եւ մեր կերպովը կը մտածեմք:

Հ. եւ միթէ անգ Է միայն պատճառ ձեր ազգային լուրեր չտալուն:

Ծ. Գլխաւորը այդ Է. բայց երկրորդ պատճառն ալ այս Է որ ճշմարիտ լուրը սուտ լուրէն որոշելը շատ դժուար եղած Է այժմ, մանաւանդ մեր ազգին մէջ, յորում անկողմնասէր մարդիկ, եւս առաւել անկողմնասէր եւ անաչառ լրագիրներ խիստ սակաւ են, եւ մեք հարկ կհամարիմք սաստիկ զգուշութեամբ ընտրութիւն ընել եւ ճշմարիտ լուրերը սուտ լուրերէն զատել. եւ մինչեւ որ մեք այս ընտրութիւնն ընեմք, լուրերը կհնանան, եւ ձեզի պէս հարցասիրաց ճաշակին քաղցրութիւն չեն տար:

Հ. Բայց դուք պէտք Է բաւական ընդարձակ թղթակցութիւն եւ շատ տեղ հաւատարիմ, արթուն եւ ճշմարտախօս թղթակիցներ ունենաք. միթէ նոցա տուած լուրերը հաւատարմութեան արժանի չեն:

Ծ. Յիրաւի այնպիսի թղթակիցներ ունիմք. բայց նոքա եւս լաւ գիտնալով մեր գիտաւորութիւնը, մեծ զգուշութեամբ կընտրեն իրենց ականջին հասնող լուրերը. մինչեւ որ չստուգեն զանոնք, չեն գրեր՝ եւ մինչեւ ստուգեն ու գրեն՝ հարկաւ շատ ժամանակ կանցնի: Այսու ամենայնիւ յոյս ունիմք որ այս տարի ուրիշ ժամանակներէն աւելի ստէպ ընդունիմք մեր թղթակիցներէն ազգային լուրեր եւ հաղորդեմք ազգասիրաց եւ ձեզի պէս հարցասիրաց:

Հ. Շատ շնորհակալ կլինիմք. բայց կխնդրեմ որ ազգային լուր չունեցած ատենդ ուրիշ հարկաւոր տեղեկութիւններ տալու չգանդադիս:

Ծ. Հարցուր համարձակ ամէն ուղածդ, եւ ես ամենայն սիրով պատասխանեմ գիտցածս:

Հ. Օրինակի համար, արդեօք այս 1863 տարին ինչպէս պիտի լինի.

Ծ. Ի՞նչ կողմանէ. առատութեան թէ հիւանդութեանց, պատերազմի թէ խաղաղութեան, առուտուրի թէ ազգային յառաջագիմութեան. . .

Հ. Ամէն բանի կողմանէ.

Ծ. Ես ոչ մարդարէ եմ եւ ոչ էֆիմէրտէ. եթէ մարդարէ լինէի, ուրախութեամբ կգուշակէի թէ ինչեր պիտի պատահին այս տարւոյս մէջ, մանաւանդ ցանկալի եւ ուրախարար բաներ. բայց այդ շնորհքէն զուրկ եմ ես, ինչպէս որ եւ այլք բաղումք: Իսկ էֆիմէրտէ ազէկ որ չեմ, վասն զի անոր ըսածներուն առաջին չհաւատացողը ես եմ:

Հ. Արդեօք ինչ կըսէ էֆիմէրտէն այս 1863 տարւոյս համար:

Ծ. Եթէ էֆիմէրտէին ըսածներուն նայիմք, նախ՝ այս տարի առատութիւն պիտի լինի ցորենոյ, գինիի, ապրիշումի եւ պղտուղներու. — էֆիմէրտէի հաւատացող երկրագործներուն, այգւոյ եւ պարտիզի տէրերուն, շերամի որդ պահողներուն աչքերը լոյս: Երկրորդ, ձմեռուան սկիզբը ցուրտ պիտի լինի, բայց կարկուտով. մէջտեղը տաք, վերջերը բարեխառն. գարունը ցուրտ՝ մինչեւ Յուլիսի 21. ամառը երբեմն անձրեւ եւ որոտմունք. աշնան ժամանակը աղբիւրներու առատութիւն եւ հիւանդութիւններ: Երրորդ, թագաւորը իւր սպասաւորները պիտի պատժէ: Չորրորդ, մեծամեծ պատերազմներ պիտի լինին: Հինգերորդ, թագաւորը պատերազմի համար իւր երկրէն դուրս պիտի ելնէ եւ ճանապարհորդութիւն պիտի ընէ: Վեցերորդ, մարդկանց մէջ զանազան հիւանդութիւններ պիտի պատահին, ինչպէս նաեւ տաքութիւն եւ չորութիւն, եւս եւ սով, մահտարաժամ եւ կենդանեաց ջարդ: Եօթներորդ, հասարակ ժողովուրդները իրենց տէրերուն ձեռքէն շատ վնասներ պիտի քաշեն:

Հ. Այդ գուշակութիւններուն մէջ միթէ ճշմարիտը չկայ .

Ծ. Ինչո՞ւ չէ. շատ կարելի է որ ատոնց մէկ քանին իրօք պատահին, մանաւանդ որ հասարակ դիպուածներ են, եւ ամէն տարի կրնան հանդիպիլ աշխարհիս մէկ կամ միւս կողմը. բայց էֆիմէրտէն ոչ թէ գիտնալով կգուշակէ, այլ ուրիշի չգիտցածը ինքը գիտնալ կձեւացընէ, որպէս զի իմաստուն երեւնայ տգէտներուն առջեւը :

Հ. Այդ ինչէն յայտնի է .

Ծ. Նոյն իսկ իրեն բերած պատճառներէն . վատն զի կըսէ թէ այս տարի Լուսնթագը յետաքայլ եւ ողջու գտանի (այսինքն *reussir*) որ արաբերէն կնշանակէ *jessuqarad*) վատաբախտ յերեւակէն . յետոյ կըսէ թէ էնշան թէ թագաւորն պատժիցէ զիւր սպասաւորն : Արդ 1868-ին Լուսնթագը ամենեւին յետադարձութիւն պիտի չունենայ, այլ իւր սովորական շրջանը պիտի կատարէ՝ ինչպէս ամէն տարի . ուստի եւ պատճառ չկայ որ երեւակին երեսէն ընկնի, կամ վատաբախտ լինի յերեւակէն, ինչպէս որ կըսէ էֆիմէրտէն, եւ անով կուզէ գուշակել որ իբր թէ թագաւորին սպասաւորներն ալ երես պիտի չգտնեն իրենց թագաւորին առջեւը . որ շատ ծիծաղական բան է : Դարձեալ, գուշակած պատերազմներուն պատճառ տես ինչ կգնէ . « Հրատն քառանկիւնի հայեցողու-

թեամբն ընդ երեւակին եւ Լուսնթագին, նըշանակէ, կըսէ, յոլով պատերազմունս » . իսկ թէ Հրատին քառանկիւնի նայուածքը սրն է, կամ ինչ տեսակ յարաբերութիւն ունի երեւակին ու Լուսնթագին հետ, բոլորովին անյայտ եւ մտացածին գիւտ մի է՝ նոյնպէս ծիծաղական : Այսպէս են ահա էֆիմէրտէն ըրած գուշակութիւնները : — Դարձեալ եթէ հարցնես էֆիմէրտէն թէ ինչէն յայտնի է որ թագաւորը պատերազմի պիտի ելնէ իւր երկրէն, եւ երկար ճանապարհորդութիւններ պիտի ընէ, պատասխան կուտայ թէ « Քանզի ասացեալ Հրատն ընդ Լուսնթագին տիրեն տասներորդ տան երկնից » : Կերեւի որ էֆիմէրտէն կարծեօքը երկնքին ամէն մէկ տունը (այսինքն աստեղատունը կամ համաստեղութիւնը) մէկ մէկ թագաւորութիւն է կամ տէրութիւն է՛, եւ մոլորակները մէկ մէկ թագաւորներ կամ իշխաններ, որ իրարու տունը կամ երկիրը կկիսեն, ինչպէս որ ատենով Գաղղիացիք ձէզայիրին տիրեցին ու կոխեցին . Անգղիացիք Հնդկաստանին, Ռուսք Կովկասու եւ այլն :

Հ. Հասկըցայ ուրեմն թէ այդ էֆիմէրտէ անունով գիրքը ծայրէ ծայր սուտերով լեցուն է :

Ծ. Գրեթէ . բայց կան մէջը նաեւ լաւ խրատներ, հին փիլիսոփայից առաճներ եւ բաւական զուարճալի ու անմեղ խաղեր :

Լ Ո Յ Ս

Լոյս ծաւալեալ, ծընունդ պայծառ ի լուսոյ,
Յաւիտենից սուրբ ճառագայթ Աստուծոյ .
Գեղանըշոյլ վարսամ վըսեմ ի գընաց,
Ծագես յաւերթ արարածոց շունչ կենաց :